

Jobban élünk, mint bármikor korábban – de bírja-e a gazdaság?

Szepesi Balázs

2012. december 15.

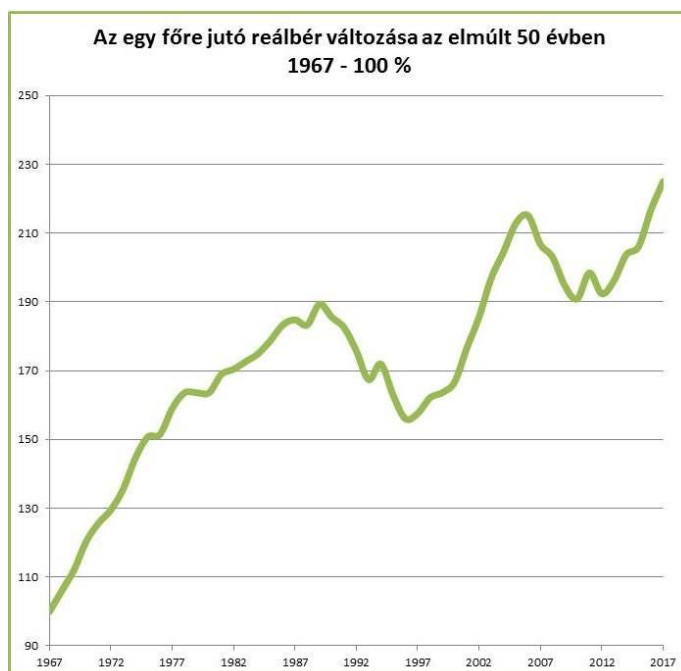
Soha sem költhettünk olyan sokat karácsonykor, mint idén. 2017-ben hatodával többet fogyasztott egy átlagos magyar, mint öt évvel korábban. De megengedhetjük-e ezt magunknak? Bírja-e ezt a magyar gazdaság?

Az eddigi legbőségesebb karácsony lesz az idei Magyarországon. Erre utalnak a jövedelmi adatok, a fogyasztási statisztikák, a tömött boltok és a karácsony előtti baráti összejövetelek. Persze többet dolgozunk érte, mint szeretnénk és kevesebbet keresünk, mint [amennyivel meg lennénk elégedve](#), de mégis: ilyen jól még nem kerestünk.

Adventi vásár Debrecenben – forrás: delhir.hu

Az egy főre jutó jövedelem [ötödével több, mint a rendszerváltáskor](#), a foglalkoztatottak száma [tavaly érte el az 1990-es szintet](#). Az elmúlt évekéhez mérhető jövedelemnövekedés csak a Kádár rendszer aranykorában és a kétezres évek első felében volt – mindkét esetben súlyos eladósodás volt a javuló életszínvonal ára.

Forrás: ksh.hu

Mind a szegények, mind a gazdagabbak többet költenek, mint a korábbi években – a kisebb településeken jobban nőttek a fogyasztás, mint Budapesten és a nagyvárosokban.

A fogyasztás reálértékének változása 2010 és 2017 között

átlag	főváros	megyei jogú városok, vidéki nagyvárosok	többi város	község
123%	116%	117%	123%	131%
legalsó	második	harmadik	negyedik	legfelső
jövedelmi ötöd				
118%	121%	122%	122%	125%

Forrás: ksh.hu

A jövedelmek növekedése az uniós átlagnál is magasabb volt az elmúlt években. Az Eurostat adatai szerint az EU-ban 13 százalékkal, Magyarországon 21 százalékkal nőtt az [egy főre eső átlagos fogyasztás 2010 és 2015 között](#).

Ritka az a pillanat, amikor elhisszük, hogy magasabb az életszínvonal, mint bármikor korábban. Az talán gyakoribb, hogy belátjuk, jobb nekünk, mint szüleinknek volt, és gyerekeinknek többet tudunk adni, mint amennyit mi kaphattunk. Azonban ekkor is ott van bennünk valami félsz, valami hitetlenség.

Elhinni sok, örvideni kevés

Egyszerre félünk, hogy ez nem marad így, és keveselljük, hiszen ez még mindig nem az, amit érdemelnénk. Nem maradhat így, hiszen nem szokott. Kevés, hiszen még mindig csak [negyed annyit keresünk, mint a németek](#).

Megtanultuk, hogy az sem a miénk, amit már megettünk, mert utólag fizettetik ki velünk. A bőséges kádári aranykor után jött a nadrágszíjhúzás, majd a [rendszer váltás sokkja](#). A kapitalizmus kiépülésének éveiben a jólét úgy nőtt, hogy a társadalom jelentős része ebből keveset érzékelt, cserébe elvesztette a biztonságot, amivel előtte évtizedekig csitították. Aztán a nagy válság hatalmasat ütött, mert a megelőző évek növekvő jóléte adósságra épült. Megszoktuk, hogy hopp után kopp jön. Ezt a mostani bőséget elhihetjük? Ez most tényleg a miénk, vagy majd jön megint a fekete leves?

Az Összkép a magyar társadalom és gazdaság működéséről szóló elemzések magazinja. Komoly elemző munkára épülő áttekintéseket készítünk, kutatások eredményeit foglaljuk össze és az országot jól ismerő vezetők, kutatók történeteit mutatjuk be arról, hogyan is működik a világunk. [Kövessen minket](#), iratkozzon fel [hírlevelünkre](#), ha szeretné mélyebben megérteni és felfedezni Magyarországot.

Fájlaljuk, hogy ugyanazért a munkáért jóval többet kapnak azok, akik szerencsésebb helyre születtek. Nehéz ezt megérteni, főleg akkor, amikor ez a Kánaán pár óra autózásra van tőlünk, ezt látjuk minden nap a tévében. Még nehezebb, ha lényegében csábítanak minket, hogy pakoljuk fel az életünket és költözzünk oda az ő jólétükbe. Hiába a jelentő életszínvonal-emelkedés itthon, ha nem csökken érezhetően a különbség a Müller család Magyarországon maradt és a 45-ben kitelepített ága között.

Ha jobban tudjuk, mi és hogyan történik, talán sikerül csillapítanunk a bennünk lévő bizonytalanságot és elégedetlenséget. Ehhez azt kell megértenünk, mitől emelkednek a jövedelmek és azt kell látnunk, mit kell tenni, hogy vállalkozásaink a növekvő fizetések mellett is sikeresek lehessenek.

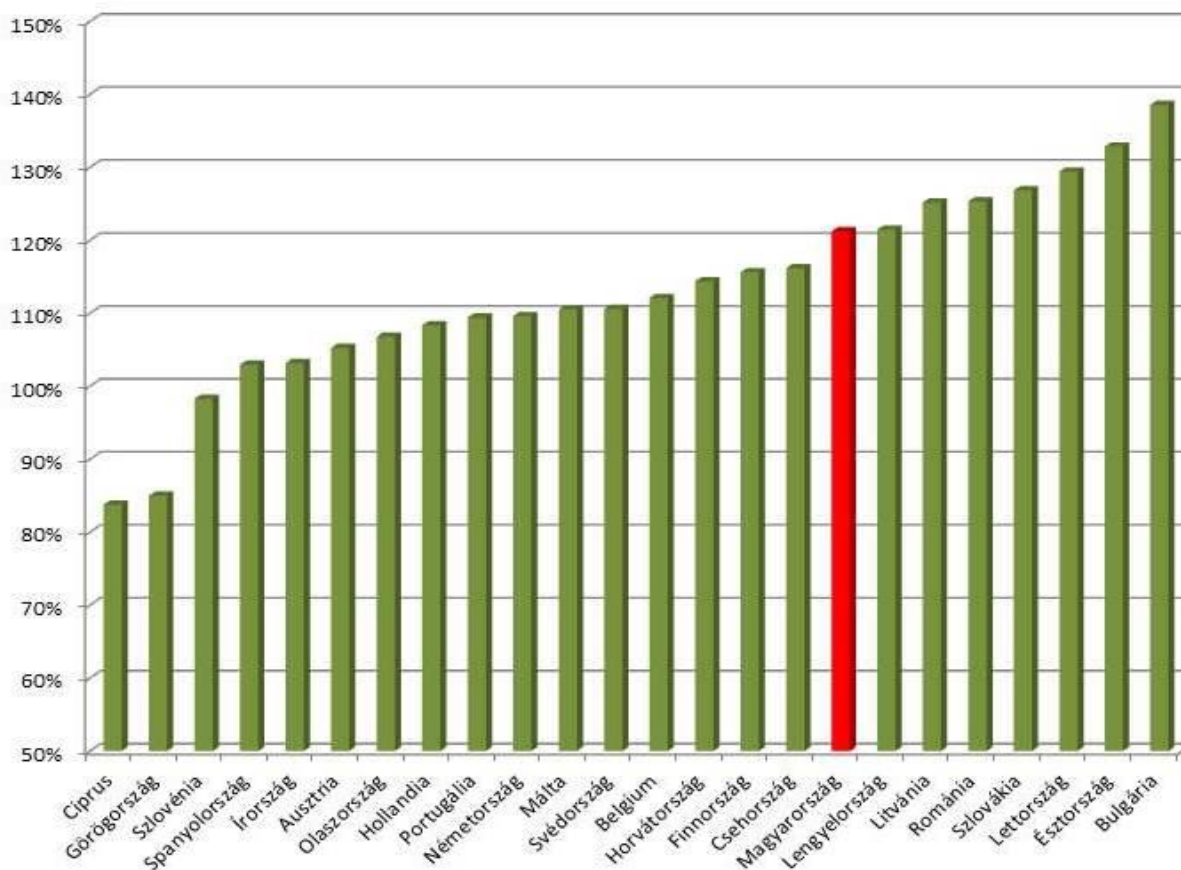
Megnyugodhatunk, az elmúlt években a jövedelmek növekedése, nem megalapozatlan.

A gazdasági hírek, a vállalkozói felmérések szerint nem a magas bér a probléma. A cégek arra panaszkodnak, hogy nehezen találnak embert, nem arra, hogy nem tudják kifizetni a magasabb béreket. Egyrészt nő a kereslet, sok esetben lehet emelni az árat. Másrészt most van lehetőség költeni arra, hogy olcsóbban, jobbat tudjanak gyártani. Vannak, akik nehezen tartják az ütemet, de a vállalkozók nagy része bírja a lépést.

A bérek növekedésének jelentős része abból származik, hogy többet, többen dolgoznak. [635 ezerrel magasabb a foglalkoztatottak száma](#), mint 10 éve (ebből 110 ezer fő a közfoglalkoztatottak számának növekedése). Sokan pedig azért keresnek többet, mert jóval többet dolgoznak, mint korábban. Ha „munka van, minden van” alapon hajtják magukat az építkezéseken, a kórházi ügyeletben.

A bérek növekedése nem csak magyar sajátosság. Ahogy a lenti ábra is mutatja, máshol is jelentősen nőttek a jövedelmek. Ez az átlagbérré és a minimálbérré egyaránt igaz. Egyrészt a világ megy előre, másrészt még tart a válság utáni felpörgés, amit nagyban fűt, hogy mindenhol alacsonyak a kamatok.

Az egy főre jutó fogyasztás növekedése 2010 és 2015 között

Forrás: [Eurostat](#)

Gyorsabban az árnál!

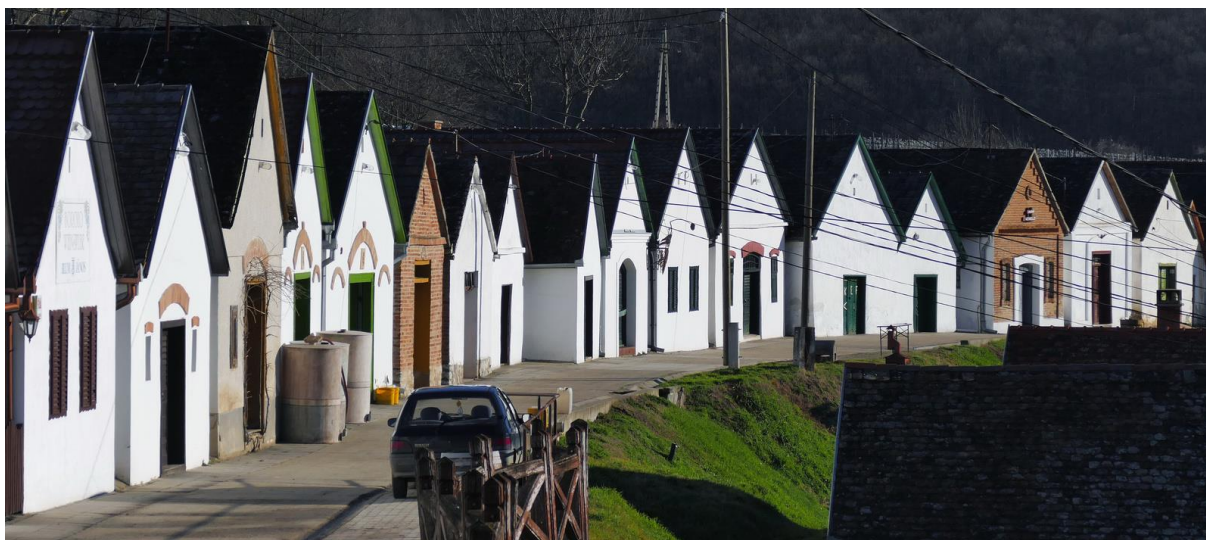
Ez a fejlődés akkor tartható fenn, ha a magyar gazdaság nem csak az árral gyorsul, hanem minőségben is többre képes. Ha csak annyival lesz jobb a termék, csak annyival nő a termelés hatékonysága, mint a többieké, nem tudunk előrelépni. Ha nem sikerül jobb árat érvényesíteni vagy arányaiban többet eladni, mint másoknak, akkor olyan ütemben növekszünk, mint az átlag. És ha a sodrásban nincs plusz sebesség, akkor nehéz manőverezni.

Három szál

A magyar gazdaság szövete három fő szálból fonódik össze. Az egyik a globális termelési rendszerek hazai része. A másik a hazai termelési kultúrák, a harmadik pedig a helyi igényeket és a másik két világot kiszolgáló gazdaság.

A **globális láncok** fegyelmezett rendben működnek. A legtöbb vállalkozás globális vállalat, vagy a multik szigorú irányítása és kontrollja alatt működő hazai cég. Nem csak az autóipar és beszállítói tartoznak ide. Nemzetközi konsernek irányítják a zöldségtermesztés jelentős részét, a német nagykereskedők működtetik a háziasszonyok süteményeihez készített meggybefőtt előállítását. A budapesti szoba és panziópiac nagy részét pedig az online szállásfoglalók mesterséges intelligenciái szervezik a világ ismeretlen sarkába telepített szerverekről. A határidő, az ár és a minőségi előírások szigorú és kemény világa ez.

A **hazai termelési kultúrák** azok, ahol a termék, a technológia titka a miénk. Ezek a rendszerek épülhetnek régi hagyományokra, ennek szép példái a borvidékek. Van, amikor egy cég fogja össze a történetet, mint a Sziget esetében. Lehet, hogy egy egykori nagyvállalat dicső múltjára építenek a vállalkozások, mint az orvosi műszergyártásban. Sok informatikai cég pedig a magyar matematikus és mérnökképzés hagyományából táplálkozik. És persze születnek új kultúrák mozgalomként, mint a termelői piacok vagy eleinte szigetszerű üzemek elhivatott vállalkozók eldugott műhelyeiben. Ezek a kultúrák saját termékkel, az autonómia lehetőségével és súlyával jelennek meg a piacon. A fejekben, kapcsolatokban és cégekben felhalmozott értékre építve tudnak nagyobb hozamot termelni.

Villánykövesdi pincesor – forrás: indafoto.hu

A globális rendszerek és a hazai kultúrák esetében nem az a különbség, hogy hazai vagy nemzetközi piacra készül a bútor, a szoftver vagy a sör – a legtöbb esetben már nem különböztethető meg a két piac, a termékeknél is nehéz látni, mi a hazai vagy mi a külföldi. A [Negro cukorka gyártását](#) most helyezik át Törökországba, Debrecenben pedig most kezdik egy [új, magyar tervezésű busz](#) gyártását,

amin Mercedes jel csillog. A fő kérdés az, hogy hol születnek a döntések, hol kontrollálják a pénzt és hatalmat jelentő technológiát és értékesítést.

A **kiszolgáló gazdaság** termeli azt, ami nem igazán szállítható. Az építkezés és a raktár helyhez kötött, ebédelni is csak a munkahely közelében szoktak. Ügyvéd csak olyan lehet, aki ismeri a helyi jogot, az állami szolgáltatásokat sem lehet importálni. A kiszolgáló gazdaságot lényegében a másik két világ tartja el. Erős egymásrautaltság ez. Ha van pénz a helyi szolgáltatásokra, jobban megy az abban dolgozóknak, vállalkozóknak. Ha valahol jobbat, olcsóbbat nyújt a kiszolgáló gazdaság, oda inkább telepítenek tevékenységet a globális láncok, ott sikerebbek tudnak lenni a hazai termelési kultúrák.

Most mind a három világnak jól megy. A multik munkaerőhiányra panaszkodnak és közben bővítenek. A Sziget soha nem költött még ennyit a fellépőkre, a borvidékek turistaparadicsommá kezdenek válni. A kiskereskedelem szárnyal, az építőipar évről évre rekordot dönt. Ezzel együtt feszített a tempó, olyan most a gazdaság, mintha gyorsabban történne minden. Aki bírja ezt az erősebb tempót, az nyer. És bírjuk a tempót?

Nem azé, aki fut, nem is azé, aki bírja

Mindenki fut a lehetőségek után. Az marad játékban, aki bírja a megnövekedett sebességet. Nyerni az tud, aki képes többet kihozni a felpörgetett viszonyokból. Bővülnek a piacok, van forrás fejleszteni, közben nőnek a bérek. Három tényezőtől függ, hogy mindebből hogyan kerül ki egy cég Magyarországon:

- Milyen a pozíciója – tud-e árat növelni, többet eladni?
- Hogyan tud alkalmazkodni – van-e reagáló képessége, tartaléka a változások kihasználásához/kivédéséhez?
- Képes-e továbblépni – Tudja-e javítani piaci alkupozícióját, terméke minőségét, termelékenységét?

A bővülő piac, a növekvő jövedelmek jellemezte helyzet olyan, mint egy gyorsulási szakasz egy rally versenyen. Bírni kell az iramot, jól kell venni a kanyarokat és végeredményben ezeken a szakaszokon lehet sokat nyerni vagy veszíteni.

Vérrel, verejtéssel csak időlegesen lehet pótolni az erőforrásokat. Ha emelkednek a bérek, de más nem nagyon változik, akkor csak pár hónapig, évig bírja egy cég úgy a fokozott tempót, hiszen magát zsigereli ki. Kérdéses, meddig működik, hogy jobban hajtják az embereket, meddig bírja maga a vállalkozó, hogy kevesebbet alszik – akár kevesebb pénzért. Nagyobb tempóhoz több üzemanyag kell, magasabb bérekhez többet vagy drágábban kell eladni, növelni kell a termelékenységet.

A felpörgött piacon minden gyorsabban jön – a kanyar és a kátyú is. Bírnia kell a rendszernek a rázkódást, hirtelen kell alkalmazkodni. Ha beesik egy nagy megrendelő, gyorsan döntenet kell, bevállalják-e az elsőre teljesíthetetlennek tűnő megbízást. Ha két kulcsembert lerabol a konkurencia,

át kell szervezni a gyártást – a harmadik esetében pedig dönteni kell, megéri-e adni neki egy céges autót, hogy ne menjen el.

Közben gondolni kell arra is, hogy egy idő után majd elmúlnak azok az idők, amikor a megrendelők udvarolnak a cégnek. Egyszer majd újra beáll a piac, akkor fog látszani, ki milyen pozícióban van – milyen erős és ügyes a vevőkért folyó harcban, milyen minőséget mennyiért tud kínálni, mennyire van felkészülve a növekvő bizonytalanságra. Aki tudott piacot építeni, korszerűsíteni, valami újat kitalálni, az nyer majd az idővel újra élesedő versenyben.

Az nyer, aki bírja, aki rugalmasabb és mindemellett képes jövedelmezőbb, biztonságosabb működési modellt építeni.

Az Egyesült Izzó üzeme 100 éve – forrás: wikipedia.com

Sikerülhet?

Az üzleti felmérések szerint a cégek bírják a piaci pörgést, optimisták. (Lásd [itt](#) és [itt](#) és [itt](#) és [itt](#).) Többet terveznek fejleszteni, nagy részük bővíteni tervezi a létszámot, a munkaerőhiányt látja fő problémának.

A kötelezően fizetendő minimális bér a nagyobb vállalkozásokat nem rázza meg nagyon, a kisebb cégeknél okoz nehézségeket. A [GVI felmérése](#) szerint az 50 fő alatti cégek negyede-ötöde halaszt el beruházásokat, harmada-negyede feladja létszámbővítési terveit. A nagy bérköltségű kiskereskedelemben okoz a legnagyobb gondot a magasabb fizetések kitermelése.

Vannak, lesznek olyan vállalkozások, amelyek nem bírják a lehetőségek és a bérek együttes növekedését. Lehet, hogy a cégvezetés nem képes alkalmazkodni, máshol az üzleti modell nem bírja a versenyt. Szerencsére, most ritkán okoz gondot, ha néhány vállalkozás bezár, a többiek gyorsan felszívják a felszabaduló embereket.

Vannak esetek, ahol maga az üzleti tevékenység kerül nehéz helyzetbe. Ahogy korábbi cikkünkben írtuk, nehéz idők várnak a [kiskereskedelemre](#). Sokan figyelmeztetnek, hogy a kisebb településekben a boltok egyre kevésbé életképesek. Ugyancsak veszélyben vannak azok az iparágak, amelyek arra építenek, hogy alacsony béren, kevés géppel dolgoztatnak sok embert.

Összességében azonban nem viseli meg a hazai vállalkozásokat a bérek emelkedése.

A globális láncok szervezői érdekeltek abban, hogy megtartsák stabil és fegyelmezett szállítóikat. A bérek Kínában is emelkednek, Ukrajnában háború van, Dél-Európában még magasabbak a fizetések, mint nálunk. Közép-Európa bérüzemeinek pozíciója stabil.

A helyi keresletből élő kiszolgáló gazdaság a növekedés fő haszonélvezője. Nő és egyre kifinomultabb a lakossági fogyasztás, évről évre rekordokat dönt az építőipar. A gazdaság fejlődése pörgeti a bankokat, a szolgáltatásokat. A fodrászokat, vacsorákat, műtéteteket nem lehet importálni. Ezért ahogy a jövedelmek emelkedésével többet költenek az emberek, először itt emelkednek az árak és a bérek. A kereslet nő, a jövedelmek növekedésével a minőség iránti igény is erősödik, miközben munkaerőhiány van és olcsó a tőke – azaz egyszerre van kényszer és lehetőség a fejlesztésre.

Leginkább a hazai termelési kultúrák továbblépési képességétől függ, hogy a magyar gazdaság egészének mennyire sikerül kihasználnia a kedvező gazdasági környezet adta lehetőségeket. Ha ezek a vállalkozások, hálózatok meg tudnak erősödni, akkor nő a hozzáadott érték. Képesek-e olyan termékeket kifejleszteni, és kellő mennyiségben előállítani, amit messzi országokban is ismernek és keresnek a vevők? Mekkora részt tudnak a hazai piacból kihasítani helyismeretükre építve a globális versenyben?

Most befogadóbb a piac az újra, könnyebb forrást találni a fejlesztéshez – ez azonban máshol is így van. Elemzés, statisztikai adat kevés van, ami alapján pontosan meg tudnánk ítélni, hogyan is él ez a világ a lehetőséggel. Érdemes lenne több figyelmet szentelni a saját terméket, márkát, technológiai ökoszisztémát építő cégekre, hálózatokra.

Igen, sikerülhet

Az elmúlt évek jól alakultak, a kilátásaink is kedvezőek. Azonban nem csak rutinunk van az aggodásban, van is mitől tartani.

Egyrészt a [magyar gazdaság erősen ki van szolgáltatva a nemzetközi folyamatoknak](#), minket a nap is jobban ér, a szél is jobban ledönt. Lassulhat az európai gazdaság, valamikor véget ér majd az olcsó pénz kora. Ha a keresletnövekedés megáll, erős verseny indul a pozíciókért, meg kell tudni tartani őket. Másrészt, [vállalkozásaink termelékenysége a visegrádi országokétól is elmarad](#), magasak a bürokratikus terhek, gyengék a vállalkozások működését támogató, szervező intézmények.

Azonban az ideai gazdag karácsonyt lehetővé tévő gazdasági folyamatok nem elkényelmesítik, hanem továbblépésre sarkallják a gazdaságot. A minőség, a technológia felértékelődően van, a globális láncokhoz és a helyi termelési kultúrákhoz tartozó kiszolgáló gazdaság gyorsan fejlődik. A felpörgő tempó és az emelkedő bérek erősítik a piac szelektációs mechanizmusait. Leginkább azon múlik minden, hogy marad-e a vállalkozásokban elég energia a minőségi továbblépésre, sikerül-e szervezettséggel, technológiával és minőséggel pótolni az olcsóság olvadó előnyét.